

Zapojování mladých lidí do řešení klimatické změny

Bariéry, příležitosti a doporučení pro organizace

Děkujeme organizaci Člověk v tísni za možnost spolupracovat na tomto klíčovém tématu. Tato výzkumná zpráva byla sepsána Bronislavem Farkačem, Adélou Beckovou a Ondřejem Káchou z týmu Green Dock. Všechny chyby v této zprávě jsou naše vlastní a prezentovaná doporučení a analýzy se nemusí plně shodovat se stanoviskem a názory organizace Člověk v tísni. Kontaktujte prosím Ondřeje Kácha na ondrej.kacha@greendock.cz v případě dotazů ohledně této zprávy.

Green Dock je výzkumná nezisková organizace. Pomáháme organizacím rozumět lidskému chování a vytvářet tak účinné environmentální programy a služby.

Grafická úprava: Eliška Skarolková

Obrázek na titulní straně: Shane Rounce, Unsplash

Ilustrace: unDraw

14. 10. 2022

Projekt vznikl za podpory:

Výzkum byl realizován v rámci projektu 1Planet4All, podpořeného z fondů Evropské Unie

Obsah

01 Úvod	4
02 Typická cesta mladého člověka k zapojení do ochrany klimatu	6
03 Bariéry pro zapojování	10
B1: „Nevím moc o ochraně klimatu, ani o tom, jak se zapojovat“	12
B2: „Nedokážu skloubit činnost v iniciativě se svým životem“	14
B3: „Chránit klima není to, co ode mě ostatní očekávají“	16
B4: „Nedokážu se v environmentálních iniciativách zorientovat“	18
B5: „Nevím, co bude zapojení obnášet“	20
B6: „Je to daleko“	22
B7: „Je těžké udělat první krok“	24
B8: „Zapojení je časově náročné“	26
B9: „Zapojení klade velké nároky“	28
B10: „Nevidím dopad toho, co dělám“	30
B11: „Dávají mi najevo, že jsem moc mladý“	32
B12: „Nevím, jak jít vlastní cestou“	34
04 Systematická podpora mladých lidí v zapojování do ochrany klimatu	36
Neziskové organizace	38
Školy	39
Města a obce	40
05 Použitá literatura	42
Přílohy	43

01 Úvod

Mladí lidé jsou klíčovou skupinou pro úspěšnou mitigaci klimatické změny.¹ Skrz působení v komunitních a občanských iniciativách rozšiřuje mladá generace povědomí o klimatické změně, pomáhá proměňovat společenské normy a prosazovat systémové změny.¹⁻³

V České republice jsou mladí lidé skupinou s největší motivací k zapojení do ochrany klimatu. Čtyři pětiny lidí ve věku 15-20 let považují změnu klimatu za závažný problém, což je nejvíce ze všech věkových skupin.⁴ Daná věková skupina také uvádí nejvyšší angažovanost v občanských iniciativách a protestech na ochranu klimatu.⁴ Tato zjištění korespondují se světovým růstem zájmu mladých lidí o environmentální témata, činností v lokálních dobrovolných aktivitách v oblasti životního prostředí a prosazování pro-environmentálních politik v rámci nejrůznějších organizací a iniciativ.^{5,6}

Navzdory rostoucímu zájmu čelí mladí lidé řadě osobních a systémových překážek, které jejich angažovanost v ochraně klimatu oslabují. Mezi tyto překážky patří například slabá dostupnost informací, nedostatek dovedností a negativní stereotypy spojené s environmentálním dobrovolnictvím.^{7,8} V důsledku těchto bariér mladí lidé ztrácí motivaci ke komunitnímu zapojení. Svou environmentální činnost pak např. soustředí do snižování své uhlíkové stopy, která tolik nepřispívá k systémovému řešení klimatické změny.²

Neziskové organizace, školy a místní samosprávy mohou pozitivně ovlivňovat zapojení mladých lidí v ochraně klimatu. Tito klíčoví aktéři mohou poskytovat mladým lidem environmentální vzdělávání, vytvářet dobrovolnické role a poskytovat prostředky na podporu lokálních iniciativ. Předchozí výzkumy však naznačují, že v České republice je ve srovnání se západní Evropou podpora environmentálních iniciativ nižší,⁹ což ubírá na potenciálu mladých lidí pro řešení klimatické změny v naší zemi.

V této výzkumné zprávě představujeme bariéry, příležitosti a doporučení pro organizace, které chtějí podporovat mladé lidi v zapojování do ochrany klimatu. Prezentovaná zjištění stavíme na základě čtyř ohniskových skupin s mladými lidmi ve věku 15-25 let z různých regionů a s různou měrou dosavadních zkušeností v oblasti ochrany klimatu. V kapitole 2 představujeme obvyklou cestu mladého člověka k zapojení do iniciativy věnující se ochraně klimatu a s ní spojené bariéry. Kapitola 3 nabízí detailní pohled na identifikované bariéry a možnosti jejich řešení. V kapitole 4 uvádíme systematická doporučení pro environmentální organizace, školy a místní samosprávy, jak mladé lidi v zapojování do ochrany klimatu podporovat.

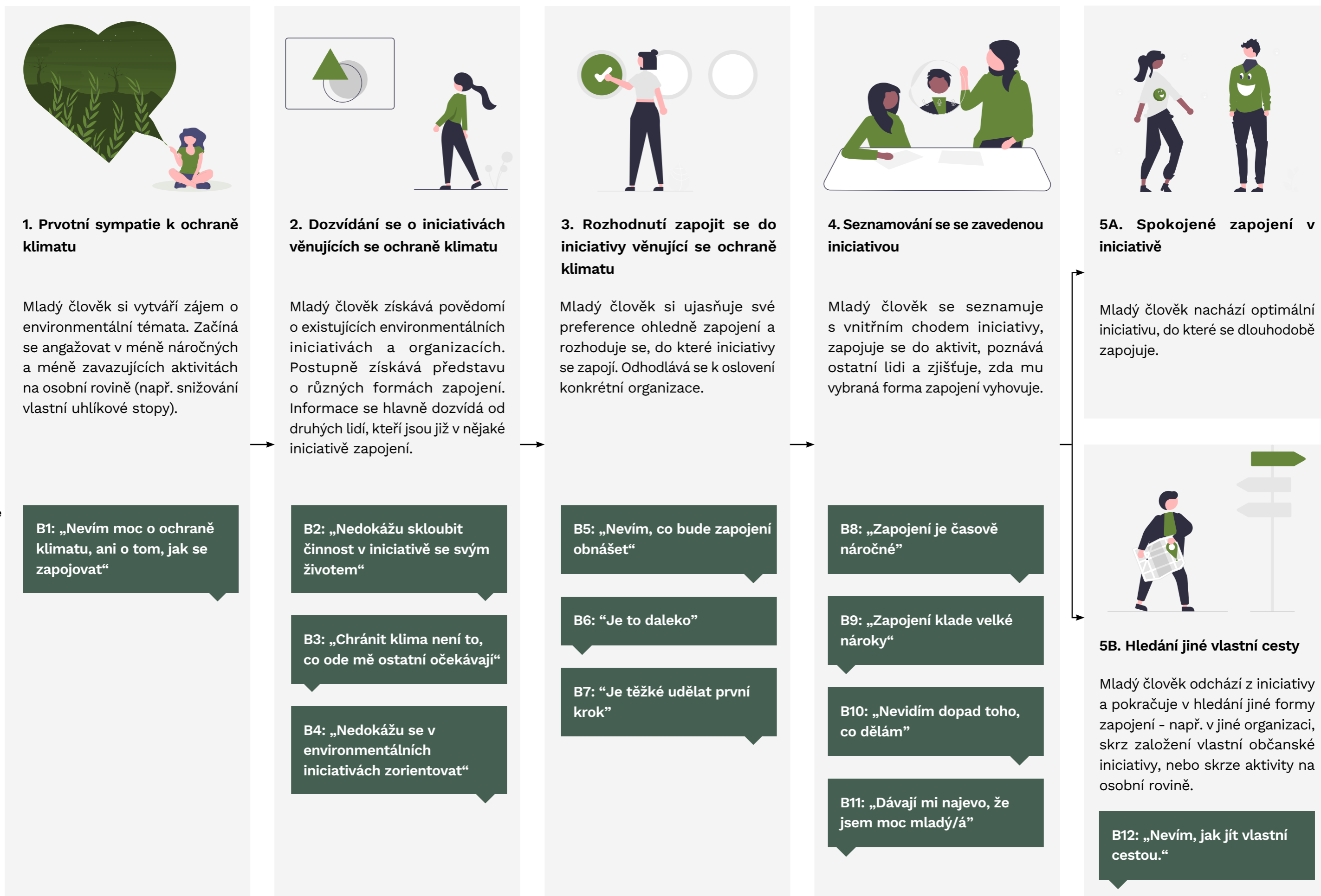
02 Typická cesta mladého člověka k zapojení do ochrany klimatu

Každá cesta mladého člověka k ochraně klimatu je jedinečná. Na základě ohniskových skupin s mladými lidmi ve věku 15-25 let jsme však identifikovali pět fází, které jsou typické pro mladé lidi zapojující se do ochrany klimatu.

Vizualizace 1 cestu s těmito pěti fázemi zobrazuje. Podrobné informace o respondentech a obsahu ohniskových skupin uvádíme v Příloze.

Náš výzkum dále identifikoval několik bariér (B1 - B12 ve Vizualizaci 1), které jsou s jednotlivými fázemi často spojené. Zjednodušeně lze říci, že pro postoupení do další fáze musí mladý člověk překonat bariéry v jeho současné fázi. Jedná se o zobecněný model, který se nemusí v úplnosti vztahovat na všechny mladé lidi a všechny okolnosti.

03 Bariéry pro zapojování

V části níže detailně rozpracováváme jednotlivé bariéry (B1-B12) v cestě mladého člověka k zapojení do iniciativy věnující se ochraně klimatu. Na základě ohniskových skupin doplňujeme příčiny a kontext těchto překážek, které ilustrujeme prostřednictvím přímých citací respondentů ohniskových skupin. U každé bariéry pak také nastiňujeme řešení, jak mohou organizace pomoci mladému člověku bariéry překonávat.

B1: „Nevím moc o ochraně klimatu, ani o tom, jak se zapojovat“

Slabá výuka o změně klimatu na školách

Mladým lidem v jejich typickém prostředí chybí informace o environmentálních tématech, včetně informací, jak se může běžný člověk na ochraně klimatu a životního prostředí podílet.

Školní prostředí nabízí příležitosti pro hlubší edukaci, byť tuto příležitost školy využívají zřídka. Ve školách mnohdy chybí informace o tom, jak se mladí lidé mohou zapojovat do řešení klimatické změny. Podle respondentů je environmentálním tématům ve školní výuce a vzdělávacím systému věnováno málo prostoru. Souvisejícími vnímanými překážkami jsou nedostatečná příprava pedagogů v této oblasti a odmítavé postoje některých učitelů.

V současném vzdělávacím systému nejsme úplně tolik vzdělávání. Už to je nějaká doba, co jsem odešel ze střední školy, ale nepřijde mi, že bychom se tam úplně bavili o tom, že teď probíhá klimatická krize, lidí se nějak třeba organizují, existují tyhle instituce [které působí v ochraně klimatu].

- Respondent v ohniskové skupině

Mně ty školy přijdou jako takový docela logický krok, protože člověk tam tráví přece jenom docela dost času a tvoří to velkou část jeho života. A může mu to i formovat docela dost jeho názor, když si vezmu, že by byla situace, ať už v rámci nějakého předmětu nebo v rámci čehokoli, tam prostě bude někdo, kdo člověku ukáže, co se děje, jaký jsou možnosti, že vlastně není tak těžký něco dělat, a že to třeba může být i zábava, versus to, že tam je nějaký učitel, který řekne, že to jsou nesmysly, který si vymýšlí média a případně, když člověk bude tvrdit opak, tak ještě z toho bude mít nepříjemnosti.

- Respondent v ohniskové skupině

Jak mohou organizace pomoci tuto bariéru překonávat?

■ Environmentální organizace mohou **navazovat spolupráci se školami**, nabízet vzdělávací programy a informovat o možnostech zapojení do ochrany klimatu. Kromě škol mohou organizace spolupracovat s mládežnickými organizacemi (např. Skaut), např. ve formě informačních kampaní, vzdělávání nebo plánováním společných akcí (např. úklidové akce).

■ Školy mohou aktivně **spolupracovat s místními iniciativami** (např. organizování exkurzí do míst, které byly ovlivněny klimatickou změnou).

■ Na systémové úrovni se mohou environmentální organizace zasazovat o **změny ve vzdělávacím systému**, konkrétně v oblasti vzdělávacích plánů a ve vzdělávání učitelů tak, aby ochraně klimatu mohla být ve školách věnována větší pozornost a učitelé měli v této oblasti větší kompetence.

■ Organizace mohou **přípravit balík materiálů pro učitele**, kteří mají zájem učit o klimatické změně ve svých třídách.

B2: „Nedokážu skloubit činnost v iniciativě se svým životem“

Nedostatek vlastních zdrojů (čas, škola, finance, sociální život)

Zapojování mladých lidí do environmentálních aktivit brání jejich další volnočasové aktivity a povinnosti. Mnohdy je překážkou také nedostatek financí a nutnost svůj volný čas trávit brigádou.

Já bych se třeba hrozně chtěla zúčastnit mnohem víc věcí, ale ono to buď nejde skloubit se semestrem, s bydlením, s cestováním nebo třeba i finančně.

- Respondent v ohniskové skupině

Nedostatek časových a jiných zdrojů může být dán osobními prioritami a volbou, čemu věnovat úsilí a čas. Jako důvody, které stojí za nedostatkem času, respondenti nejčastěji uváděli nutnost plnit školní povinnosti, zaplatit nájem a pokrýt další životní náklady.

Vždycky to prostě bude něco, co budeš dělat ve svém volném čase a vždycky je to brané jako nějaká aktivita, která v případě, že prostě je méně času, než by se našim zdálo, tak která se dá odsunout na tu druhou, třetí, čtvrtou kolej. Jo, že jakoby je to dobrý, je to prospěšný, palce nahoru, ale vlastně je to až za nějakou tou běžnou činností, vzdělání, práce a podobně. Jako ta důležitost je tam prostě někde trošku jinde.

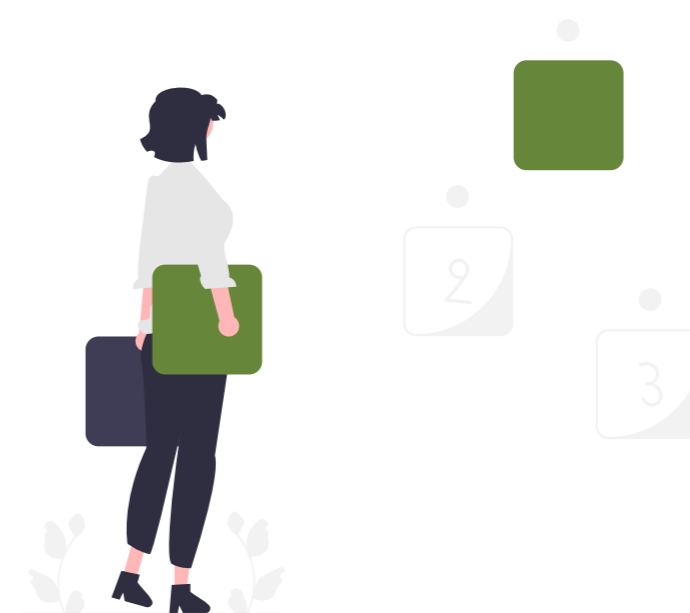
- Respondent v ohniskové skupině

Jak mohou organizace pomoci tuto bariéru překonávat?

■ Organizace mohou hledat cesty, jak alespoň částečně **kompensovat čas a úsilí svých dobrovolníků**, například proplácením cest a dalších výdajů nebo vytvořením více placených juniorských pozic v organizaci.

■ Organizace **mohou vytvářet více nízkoprahových příležitostí zapojení**, které nevyžadují velké časové investice (např. možnost zapojovat se online; nabídka drobných aktivit, které nezaberou tolik času).

■ Střední a vysoké školy mohou **vytvářet příležitosti pro ochranu klimatu v rámci výuky** (např. v podobě volitelných předmětů) či v některých případech poskytovat stipendia na podporu environmentální činnosti.

B3: „Chránit klima není to, co ode mě ostatní očekávají“

Nízká podpora od rodičů, školy a vrstevníků

Mladí lidé silně vnímají společenské klima, které je mnohdy orientované proti environmentálnímu dobrovolnictví a širší občanské angažovanosti.

Především s aktivismem je spojena negativní „nálepka“. Respondenti uváděli, že jejich rodiče, vrstevníci a učitelé se o environmentální témata nezajímají, nebo dobrovolnictví odsouvají na druhou kolej (po škole a práci). Tato nízká sociální podpora nutí mladé lidi vystoupit z komfortní zóny a prolomit společenskou normu, což může být někdy náročné.

Spolužáci si z toho dělali srandu nějakým způsobem. A potom, aby ti lidi nebo i učitelé některý byli jako výrazně proti stávkování nebo nějaké organizaci, na něčem se takhle podílet, zaměřených na tu environmentalistiku, tak to potom člověk, který se moc nevyzná, chtěl by něco změnit, tak spíš jako zůstane a nic jako nebude dělat, protože se bojí, že by ho třeba šikanovali.

- Respondent v ohniskové skupině

[Moji rodiče] na začátku byli hodně proti. Měli hrozně velký strach vlastně z toho, co dělám, a pak potažmo jakoby ze mě. Měli strach, že je budu nějak vlastně challengovat v jejich myšlení, že budu nějak nabourávat jejich jakoby klidný domov svým radikálním myšlením, což naštěstí potom nějakým způsobem se to uklidnilo.

- Respondent v ohniskové skupině

Pár let zpátky ještě na to téma bylo nahlíženo tak jako negativně od spousty lidí, že prostě se vyloženě užívali i nadávky jako „ekoterorista“ - jakmile o něčem člověk začal mluvit, tak se na něj začali dívat prostě přes prsty.

- Respondent v ohniskové skupině

Jak mohou organizace pomoci tuto bariéru překonávat?

■ Organizace se mohou podílet na bourání negativní společenské normy ohledně environmentálního dobrovolnictví. Skrze **konkrétní příběhy zapojených dobrovolníků** mohou poukazovat na to, že se do ochrany klimatu zapojují lidé z různých koutů republiky (z měst i obcí) a z nejrůznějších sociálních a profesních sfér (nejen studenti, ale i zástupci společensky uznávaných povolání jako informatiči, lékaři, právníci, učitelé apod.).

■ Organizace mohou prolamovat „negativní nálepku aktivismu“ skrze **lokální komunitní akce**, které mají cíl přijímaný širokou veřejností (např. úklid okolí).

■ Stejně tak mohou organizace **zviditelňovat** nejen environmentální dopad daných aktivit, ale také jejich **pozitivní dopad** na zdraví (např. čistší ovzduší při výsadbě nových stromů, fyzická aktivita mládeže při dobrovolnictví v přírodě).

B4: „Nedokážu se v environmentálních iniciativách zorientovat“

Nepřehlednost informací o organizacích

Nabídka různých iniciativ je rozdrobená. Pro mladého člověka je obtížné se ve zmeškaných informacích vyznat a udělat si představu o tom, jak je možné se zapojit.

Respondenti poukazovali na nepřehlednou prezentaci environmentálních organizací na internetu. Mladí lidé zpravidla nemají dostatečné informace ze škol (viz B1). Pokud neznají ve svém okolí vhodného člověka (např. vrstevník, rodič), který by je k zapojení navedl, jsou odkázáni na vyhledávání na internetu. To často končí zahlcením informacemi a ztrátou motivace.

Z vlastní zkušenosti mi přijde, že jako určitě je hodně těch organizací a spolků, ale člověk musí hodně hledat. A když k tomu nemá nějakou vazbu... Mělo by se to trochu dát víc jako do éteru, aby o tom lidi víc věděli a věřím, že by se i víc jako lidi přidalo. Najít tu aktivitu je kolikrát těžší, než se potom zapojit.

- Respondent v ohniskové skupině

Když se třeba podívám na nějaký letáček nebo nějaký to, tak tam jsou používány nějaké výrazy, který jako třeba nevím, co znamenají. A možná to je taky ten důvod, jakože to je ten problém, proč tam třeba ti lidi nechodí, že to vypadá jako složitě nebo tak.

- Respondent v ohniskové skupině

Je daleko těžší si to najít na internetu, jelikož těch informací je tam tolik a je to takový, že napíšete „environmentální organizace“ a vyjde vám tolik výsledků, že vůbec se v tom nedokážete zorientovat a je to spíš chaos.

- Respondent v ohniskové skupině

Jak mohou organizace pomoci tuto bariéru překonávat?

■ Organizace mohou vytvářet **rozcestníky**, které pomáhají mladým lidem vyhledávat příležitosti k zapojení podle různých kritérií (např. podle regionů, typu činnosti a časové náročnosti). Takové rozcestníky mohou tvořit neziskové organizace, školy a na regionální úrovni i samosprávy.

■ Organizace mohou podporovat své stávající dobrovolníky, aby více mluvili o svých aktivitách ve svém okolí a **snažili se zapojit své kamarády a známé**.

■ Organizace mohou **jít více naproti zájemcům** o zapojení skrz přímý kontakt na kulturních akcích (např. stánek organizace na hudebním festivalu) nebo přes jiné volnočasové aktivity mladých lidí (např. Skaut).

■ Organizace mohou **spolupracovat na organizaci společných webinářů**, na kterém každá organizace představí svou činnost a zodpoví otázky zájemců.

■ Organizace se mohou mezi sebou **více síťovat**, odkazovat zájemce na jiné organizace a možnosti zapojení.

B5: „Nevím, co bude zapojení obnášet“

Nekonkrétnost nabídky dobrovolného zapojení v organizacích

Mladým lidem chybí informace o tom, jak zapojení v dané organizaci bude konkrétně vypadat. Mají obavy zejména ohledně požadované časové investice. Nedostupnost těchto informací působí jako brzda při rozhodování o vlastním zapojení.

Nechtěla jsem se zapojit hlavně proto, že jsem jsem nevěděla, kolik času té organizaci můžu dát a nechtěla jsem, aby oni na mě potom třeba v něčem čekali nebo spoléhali a já bych vlastně řekla, že zrovna nemůžu. Ale proto jsem začala tak nějak jako po vlastní ose a organizovala si to, na co jsem reálně věděla, že zvládnou.

- Respondent v ohniskové skupině

Člověk musí trošku znát ten terén, aby zjistil, co mu sedí nejvíc hodnotově nebo přístupem nebo jaký to tam je, jestli má cenu se tam jakoby hlásit nebo jestli mu to sedí.

- Respondent v ohniskové skupině

Jak mohou organizace pomoci tuto bariéru překonávat?

■ Organizace mohou **doplnit svou nabídku zapojení o informace**, jaká je předpokládaná časová investice, jaké konkrétní úkoly bude činnost pravděpodobně obnášet a příklady proběhlých akcí a dosažených výsledků.

■ Organizace mohou šířit **příběhy stávajících dobrovolníků**, kteří nabízejí svou perspektivu na dobrovolničení (např. co jejich činnost v organizaci obnáší, jaká očekávání měli před nástupem do organizace a co je překvapilo).

■ Organizace pracující s dobrovolníky by měly na svých stránkách **nabízet konkrétní odpovědi na typické otázky** zájemců o dobrovolnictví - jaká je časová náročnost zapojení, typická podoba zapojení, požadované dovednosti a poskytovaná míra flexibility.

B6: „Je to daleko“

Nutnost dojíždět do větších měst pro lidi z regionů

Mladí lidé silně vnímají nerovnosti v nabídce aktivit mezi většími městy, kde zpravidla nejvíce působí zavedené environmentální iniciativy, a odlehlejšími regiony. Často se mladí lidé zapojují až tehdy, když se kvůli vysoké škole přestěhovali do většího města. Jiní lidé se rozhodnou dojíždět do větších měst, což je spojeno s nutnou větší investicí času a financí.

Já si myslím, že já, minimálně jak pocházím z té vesnice, tak podle mě asi to jako nejtěžší se vůbec dostat do toho okruhu těch lidí, někoho takhle najít, a pak čím dál tím víc člověk navazuje ty kontakty, tak tím je jednodušší se někam dostat. A teď [když žiju ve větším městě] si myslím, je to daleko jednodušší cokoli najít, než před těma několika lety, když jsem žil na vesnici a nikoho v podstatě jako takhle neznal.

- Respondent v ohniskové skupině

V menších městech a obcích je častý nedostatek dalších aktivních lidí, kteří se také zajímají o environmentální témata. Osobní kontakt s dalšími aktivními vrstevníky hraje významnou roli pro další intenzivnější zapojení v ochraně klimatu, v regionech je obtížnější takové lidi potkat.

Všechny tyto menší projekty, pokud se konal nějaký společný víkend nebo nějaké prezentování nápadu, tak vlastně všechny do jednoho byly v Praze a vždycky to bylo, že ty hlavní víkendy byly v Praze. A potom, když třeba se chtělo něco probrat, tak ti, kteří bydleli blízko nebo přímo konkrétně v Praze, tak se viděli naživo, takže měli takovou jakoby výhodu, nebo jak bych to řekla. A ti, co bydleli dál a nechtělo se jim jen kvůli třeba hodině dojíždět, tak to měli online, což není podle mě tak záživné.

- Respondent v ohniskové skupině

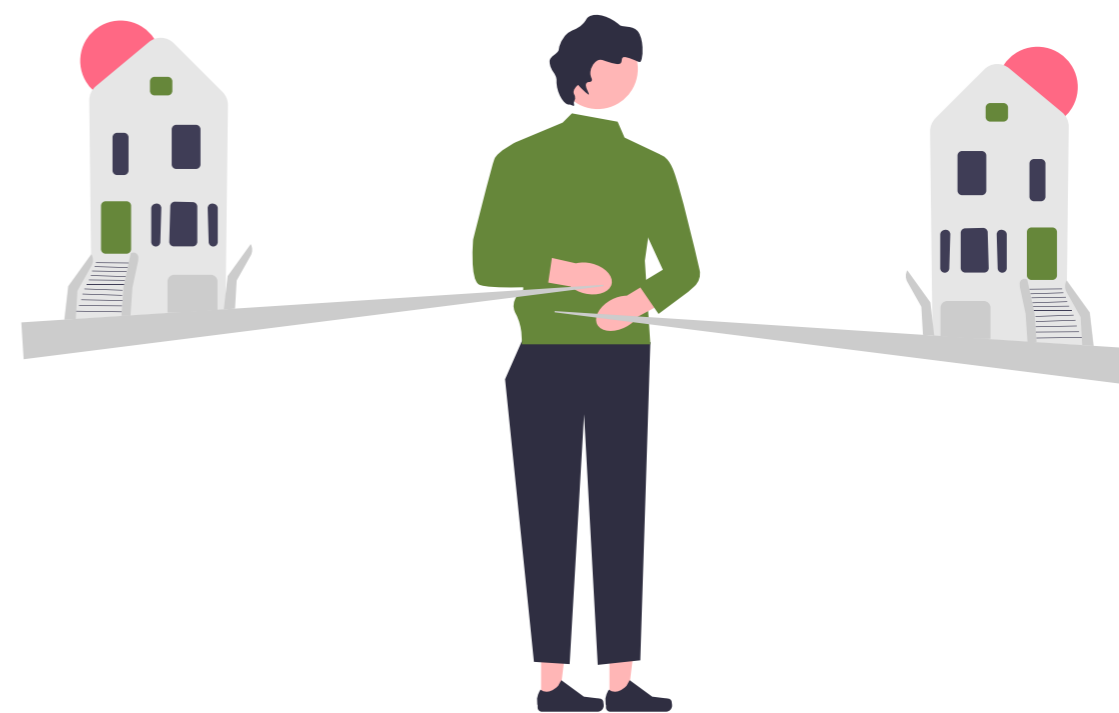
Jak mohou organizace pomoci tuto bariéru překonávat?

■ Větší organizace se mohou soustředit na **získávání partnerů v regionech** (např. ochraně klimatu naklonění starostové, učitelé, vedoucí volnočasových aktivit).

■ Organizace mohou pořádat **více lokálních akcí** s místními partnery, které umožní vytvoření místních příležitostí.

■ Organizace mohou nabízet **více možností, jak se zapojit online**.

■ Organizace mohou **podporovat sebeorganizování mladých aktivních lidí** v regionech. Funkční mohou být workshopy zaměřené na založení spolku a další „infrastrukturní“ témata.

B7: „Je těžké udělat první krok“

Organizace mají málo dostupné kontakty a vysoký práh pro zapojení

Mladí lidé musí povětšinou sami aktivně vyhledat kontakt na organizaci na internetových stránkách. Mohou mít pochybnosti ohledně konkrétní kontaktní osoby, komunikačního kanálu (mail, sociální sítě, fyzické schůzky). Někdy zástupci organizací odpovídají až po delším čase.

Někteří respondenti také uváděli problémy s překonáním nesmělosti nebo nižšího sebevědomí, zejména pokud nikoho v organizaci osobně neznají.

Některé environmentální iniciativy mají podle mladých lidí vysoký práh pro vstup nových zájemců. Pokud je zapojení do činnosti podmíněné formálním členstvím nebo složitějším vstupním procesem, může už předem odrazovat některé zájemce.

Mně vlastně přišlo asi nejtěžší takový ten první krok, si jako vybrat nějakou tu organizaci a někam napsat. A potom, když už jsem napsala nějaký ten první email, tak pak už mi to vlastně přišlo hrozně jednoduchý. Že už nějak to šlo samo od sebe.

- Respondent v ohniskové skupině

Když potkám někoho, kdo je z té organizace nebo toho člověk znám, tak budu mít mnohem větší důvěru třeba v tu organizaci v to, co dělá, nebo v to tam přijít, než když je to jako kdyby něco, co vlastně jako zná jenom nějak anonymně třeba z internetu.

- Respondent v ohniskové skupině

Jak mohou organizace pomoci tuto bariéru překonávat?

■ Organizace by měly ve svých propagačních materiálech vždy uvádět **kontaktní informace**, skrze které je může zájemce oslovit.

■ Organizace mohou zavádět osvědčené **postupy, jak usnadnit novým dobrovolníkům složitější vstupní proces** (např. buddy systém, tištěný průvodce pro nové dobrovolníky a seznamovací aktivity).

■ Organizace mohou pořádat otevřené akce a schůzky, kterých je možné se zúčastnit bez nutného závazku na další zapojení.

■ Organizace by měly **odstranit co nejvíce mikrobariér z náborového procesu** (např. poskytovat přihlašovací formulář raději než vyžadovat po zájemcích, aby napsali email, vyškolit existující dobrovolníky, aby dokázali novým zájemcům pomoci s registrací).

■ Organizace by měly nabízet **více cest prvního kontaktu**, aby pokryly potřeby různých zájemců o dobrovolnictví - některým může vyhovovat vyplnění formuláře na webové stránce, zatímco jiní preferují registraci osobně při hovoru se zástupcem organizace.

B8: „Zapojení je časově náročné“

Nízká časová flexibilita organizace

Mladí lidé často narážejí na vyšší časové nároky, než původně očekávali. S intenzivnějším zapojením do různých aktivit je pro mladé lidi obtížnější udržet rovnováhu s dalšími oblastmi života, jako je škola nebo práce. Velké časové nároky v environmentálních aktivitách mohou vést k negativním pocitům i vyhoření.

Respondenti také poukazovali na nepřehledně nastavené procesy v některých organizacích, které časovou náročnost jejich zapojení dále zvyšují.

Mně vlastně přijde, že třeba v těch hnutích je nastavená docela vysoká laťka v ohledu toho, kolik času se tomu věnuje a jak moc jako jsou ti lidé do toho ponoření. Že když jako je fakt takový aktivista a věnuje tomu 90 % svého volného času. A v tom mi přijde docela složitý se do toho nějak zapojit kvůli tomu, že jako když rovnou nechceš tohle množství času tomu věnovat, že vlastně dost akcí se řeší třeba hodně narychlo a je to třeba že intenzivně se pracuje jeden týden a pak vám to sebere úplně veškerý volný čas a oni ti lidi už jsou na to tak dost nastavený.

- Respondent v ohniskové skupině

Z mé zkušenosti tyto iniciativy vždycky nabobtnají a začnou pojídat víc času, než by člověk ze začátku očekával, což je v pořádku, ale řekl bych, že ta časová zátěž se vždycky dá snést, ale ona se přetaví v již zmíněnou psychologickou zátěž.

- Respondent v ohniskové skupině

Jak mohou organizace pomoci tuto bariéru překonávat?

■ Organizace by měly **nabízet vyšší flexibilitu zapojení** (např. role, které vyžadují malou časovou investici či zapojení jenom o prázdninách).

■ Vyšší **transparentnost ohledně časové náročnosti** pomůže nastavit realistická očekávání dobrovolníků v jednotlivých projektech a kampaních.

■ Organizace mohou hledat cesty, jak časově náročné aktivity dobrovolníkům alespoň částečně **finančně kompenzovat**.

B9: „Zapojení klade velké nároky“

Vysoká očekávání organizace a vysoká předávaná odpovědnost

Podle mladých lidí environmentální iniciativy v některých případech tlačí na stoprocentnost a mají nerealistickou představu ideálního aktivisty nebo dobrovolníka, který věnuje aktivitám veškerý svůj čas a úsilí na úkor jiných oblastí života. Tento vnímaný tlak se nemusí týkat jen samotných aktivit v dané organizaci, ale také obecného životního stylu (např. implicitní tlak na veganství mezi členy dané iniciativy).

Tlak na perfekcionismus vnímají mladí lidé také zvenčí. Jakmile je okolí považuje za environmentální aktivisty, často na ně začne klást přísnější nároky ve všech oblastech života.

Mladí lidé také někdy nejsou připraveni na míru zodpovědnosti, kterou jim organizace předávají. Vysoké požadavky se přetavují v psychickou zátěž, přepracovanost a případným vyhořením. V důsledku toho mohou dobrovolníci na čas nebo trvale se zapojením skončit.

Hodně lidí má pocit, že aby se mohli do něčeho zapojit, tak jako musí být stoprocentní v tom, jak oni žijou. A možná je to třeba i chyba těch organizací, že to je často komunikovaný tím způsobem, že člověk má strach, že třeba není vegan, tak se nemůže někde zapojit. Nebo že si třeba někdy koupí něco v „háemku“ a potom že hodně těchto lidí se třeba právě nezapojí z toho důvodu, že třeba nechtějí být úplně stoprocentní a tohle je odradí a potom vlastně nedělají nic.

- Respondent v ohniskové skupině

V momentě, kdy se člověk stane politicky činným, tak na něj začne být vyvíjen tlak, aby, aby opravdu byl, dejme tomu, svatější než papež v tom smyslu, že klasický argument proti velké části různých aktivistů je, že nedělají dost, že nejsou dokonalí v něčem.

- Respondent v ohniskové skupině

Jak mohou organizace pomoci tuto bariéru překonávat?

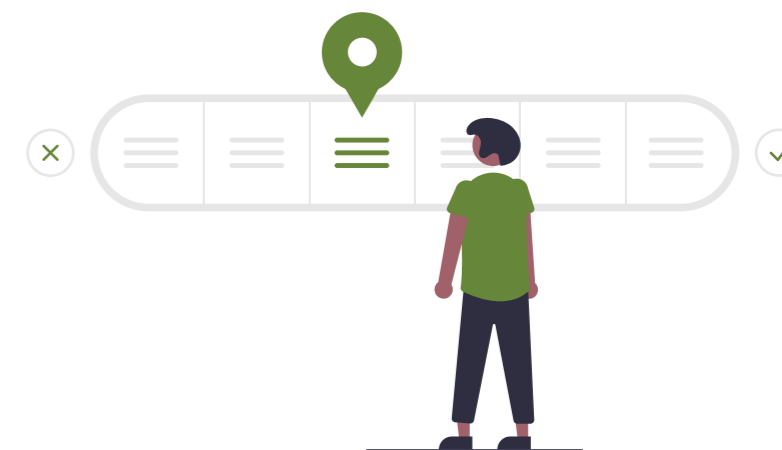
■ Organizace mohou snižovat riziko přepracování a vyhoření svých členů skrze funkční **mechanismy péče** (např. sběr zpětné vazby, pořádání setkání zaměřených na zpětnou vazbu a neformální setkávání zapojených).

■ Organizace by měly transparentně a s předstihem **kommunikovat nároky** a očekávanou míru zodpovědnosti v jednotlivých aktivitách.

■ Vedení organizací by mělo vytvářet **přijímající vnitřní kulturu**, která nastavuje realistické představy o dobrovolnictví.

Často je takový pnutí uvnitř těch komunit a hnutí. Že ty lidi občas navzájem na sebe tlačí sami, že nejste úplně stoprocentní, tak to se nesnažíte, co tady vůbec děláte. A to mě vždycky hrozně mrzí. Neřekla bych, že mi to vyložene brání se zapojovat, ale jako rozhodně mi to ubírá motivaci, protože mě strašně mrzí, jak jsou lidi pokrytecký a místo aby ocenili aspoň kousek snahy, tak budou prostě ostatním nadávat, že té snahy není dost.

- Respondent v ohniskové skupině

B10: „Nevidím dopad toho, co dělám“

Málo viditelné výsledky aktivit

Mladí lidem často nevidí dopad vlastních aktivit, což jim brání ve vnitřní spokojenosti. V ochraně klimatu nejsou výsledky často očividné nebo se projeví až za delší dobu. To je patrné zvláště u komplexnějších aktivit (např. kampaně zasazující se o úpravu zákonů, veřejných politik nebo postojů ve společnosti). Mladí lidé pak vnímají, že jejich činnost je jen „kapkou v moři.“

Respondenti uváděli, že environmentální iniciativy často ani nezdůrazňují dostatečně dopady dobrovolných aktivit (jako jsou např. úklidy v přírodě) a nepoukazují na přínos jednotlivých lidí. Někdy naopak mladí lidé vnímají ale také přehnaný optimismus. Environmentální organizace vlastní úspěchy nadhodnocují, což snižuje jejich důvěryhodnost.

Já bych tam viděla docela takovou demotivaci co se týká výsledků. Člověk věnuje něčemu strašně moc času, docela tomu i něco obětuje, a že pak není vidět nějaká změna. Že jsem teda něco jako dokázal pro tu planetu, něco se opravdu stalo, změnilo. A já chápu, že to je takový dost idealistický, protože jasně, že to, co udělá jedinec, prostě nebude tolik vidět, ale že si myslím, že pak když něco děláte a nevidíte, že by z toho něco vznikalo, tak je to prostě demotivující.

- Respondent v ohniskové skupině

Mně přijde, že mnoho lidí potom končí s tím svým snažením proto, že právě ty výsledky nevidí, protože nic jako nejde tak rychle a obzvlášť okolí ne vždycky na to všechno, co děláme, reaguje příznivě. A přijde mi, že často se to jako v těch organizacích a celkově v těch jako v projektech moc neřeší a nebere se na to důraz. A hodně lidí takto vyhoří, že prostě najednou nevidí, jako co by s tím dělali dál.

- Respondent v ohniskové skupině

Jak mohou organizace pomoci tuto bariéru překonávat?

■ Organizace by měly vyzdvihovat a **oceňovat konkrétní přínos** jednotlivých lidí po skončení kampaní, projektů nebo událostí (například prostřednictvím závěrečné schůzky, oslavy, videa nebo psané zprávy).

■ Organizace by měly investovat své zdroje do **evaluace dopadu** svých aktivit. Evaluace by měla být ideálně postavená na “tvrdých datech” (např. kolik m² lesa se podařilo zachránit, kolik lidí přišlo na demonstraci, kolik emisí se podařilo snížit).

■ Organizace by ve své propagaci **zdůrazňovat pozitivní dopad svých aktivit**, např. skrze vizualizovaná data nebo příběhy v audiovizuální podobě.

Je to super, když slyšíme pořád motivaci: 'jo, super, tohle zvládnete, tohle uděláme.' Ale nemám úplně pocit, že nám všechny ty projekty a organizace nabízejí třeba dostatečné workshopy nebo možnosti toho, že by se mluvilo o tom, jak nakládat s tím, když to nevychází, když to nejde.

- Respondent v ohniskové skupině

B11: „Dávají mi najevo, že jsem moc mladý“

Omezené možnosti v iniciativách pro nezletilé, ageismus

Nezletilí se potýkají s dodatečnými překážkami, jako je nutnost uvolňování ve škole, souhlas rodičů s účastí na víkendových akcích, či zákonem omezená možnost přebírat zodpovědnost za různé činnosti.

Mladí lidé obecně při svém zapojení mnohdy vnímají ageismus. Od okolí slýchají, že jim chybí potřebné zkušenosti kvůli jejich nízkému věku. Tento problém se někdy objevuje i v samotných environmentálních iniciativách, když zkušení dobrovolníci nebo zaměstnanci berou nižší ohled na názory lidí, kteří jsou zapojení kratší dobu.

Hrozně mě vždycky otravuje, že musím chodit za ředitelem, jestli mi dovolí něco dělat, nebo s třídní se domlouvat, jestli mi to omluví, nebo ne. Dokud člověku není osmnáct, tak musí pořád něco někde běhat a někoho se doprošovat, jestli něco může.

- Respondent v ohniskové skupině

Hodně lidí se na to kouká negativně a že hodně starších lidí se kouká negativně na nějaký angažovaný mladý lidi, zvlášť když jim třeba ještě nebylo osmnáct, tak na to prostě hodně koukají tím pohledem, že ti aktivisti ničemu nerozumí a že by to měli dělat nějakí odborníci v dané oblasti.

- Respondent v ohniskové skupině

Mně zároveň přijde, že občas, just když se to týká mladých lidí, tak jsme dost často bagatelizováni kvůli tomu, že jsme moc mladí na to.

- Respondent v ohniskové skupině

Jak mohou organizace pomoci tuto bariéru překonávat?

■ Organizace mohou by měly nabízet i **nízkoprahové aktivity**, které nevyžadují dosažení zákonem stanovené věkové hranice, formální souhlasy rodičů či různá potvrzení.

■ Vedoucí organizací by měli “vést příkladem” další zaměstnance a seniorní členy v **respektování mladých dobrovolníků** a tím posilovat přijímající vnitřní kulturu organizace.

■ Organizace mohou pomáhat budovat struktury a **platformy speciálně pro mladé lidi** (např. mládežnické skupiny v rámci organizace, přidružené organizace, podpora pro sebe-organizaci mladých lidí formou workshopů).

B12: „Nevím, jak jít vlastní cestou“

Nedostatek know-how pro rozběhnutí vlastní iniciativy

Některým mladým lidem nevyhovuje žádná forma environmentálního zapojení, která je jim k dispozici. Mnohdy tak začnou přemýšlet o rozběhnutí vlastní iniciativy zaměřené na ochranu klimatu. Chybí jim však potřebné znalosti a dovednosti (např. jak vést dobře druhé lidi či jak založit spolek). Zejména v menších městech také často chybí potenciální „spolupracovníci“ s podobným zájmem.

Ten problém, proč jsem s tím nezačala dřív nebo tak, bylo, že mě to vlastně strašně dlouho nenapadlo, že to klidně můžu začít dělat sama, nezávisle na jakýkoliv organizaci. A taky jsem na to zpočátku neměla úplně sebevědomí, měla jsem pocit, že jako „kdo já jsem, abych tady někomu něco prostě vykládala“.

- Respondent v ohniskové skupině

Když jsem to [rozběhnutí nových aktivit] navrhl ve spolku nebo v naší třídě, tak se nenašli lidi, který by do toho šel se mnou v té chvíli nebo prostě v tom spolku a v té nějaké komunitě a už se mi nechtělo jít jakoby zase přidávat se někam jinam, protože zase jsem věděl, že už bych právě měl ten spolek, jiný věci a teďka ještě nějakou novou aktivitu. Takže bych to tak pojmenoval, chybějící lidé, kteří by do toho šli taky.

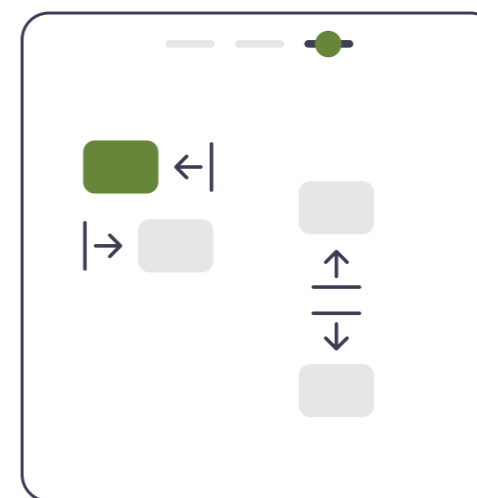
- Respondent v ohniskové skupině

Jak mohou organizace pomoci tuto bariéru překonávat?

■ Organizace a školy mohou **umožnit mladým lidem realizovat své nápady** pod svou patronací a podporou (organizace např. mohou pomoci se založením pobočného spolku či propagací projektu).

■ Organizace, školy a obce mohou poskytovat **vzdělávání pro samostatné aktivity** mladých lidí (např. workshopy věnované projektovému managementu či efektivní komunikaci environmentálních témat).

■ Organizace a obce mohou nabízet **drobné grantové programy** na podporu mládežnických projektů v oblasti ochrany klimatu.

04 Systematická podpora mladých lidí v zapojování do ochrany klimatu

Neziskové organizace, školy a místní samosprávy mohou posilovat zapojování mladých lidí do ochrany klimatu. Pro každého z těchto tří aktérů uvádíme model, s jehož využitím mohou zapojení mladých systematicky podporovat na úrovni lokálních komunit, regionů i České republiky.

Tři úrovně podpory

Každá organizace či instituce by měla před tvorbou podpůrného programu zvážit kontext dané lokality. Některé oblasti, jako např. velká města, mohou mít již vybudovanou silnou infrastrukturu a příležitosti pro zapojování mladých do environmentálních iniciativ, zatímco jiná místa je mohou postrádat. Konkrétní kontext je pak nutné zvážit s ohledem na vlastní zdroje organizací a institucí. Z tohoto důvodu doporučení strukturujeme do tří úrovní (viz Vizualizace 2). Organizace a instituce by měly nejprve implementovat doporučení na úrovni 1 a poté se posunout k úrovním 2 a 3.

Vizualizace 2: Systematická podpora mladých z hlediska tří hlavních aktérů

	Neziskové organizace	Školy	Města a obce
Úroveň 1 Vybudování základní infrastruktury	<ul style="list-style-type: none"> Pomoc s vytvořením vhodných příležitostí k zapojení mladých lidí do ochrany klimatu v dané lokalitě Budování kompetencí mladých lidí k zakládání vlastních iniciativ 	<ul style="list-style-type: none"> Vytvoření vzdělávacích materiálů o ochraně klimatu Vyškolení učitelů 	<ul style="list-style-type: none"> Vytvoření lokálních příležitostí pro ochranu životního prostředí a klimatu
Úroveň 2 Efektivní komunikace	<ul style="list-style-type: none"> Vytvoření jednoduchého seznamu možností, jak se může mladý člověk zapojit Jasná komunikace očekávání spojených se zapojením v dané iniciativě a roli Identifikace vhodných kanálů pro komunikaci s mladými lidmi 	<ul style="list-style-type: none"> Začlenění výuky o změně klimatu a o možnostech zapojení do jejího řešení Vylepšování srozumitelnosti výuky 	<ul style="list-style-type: none"> Aktivní informování o možnostech zapojení do ochrany klimatu v daném městě/obci
Úroveň 3 Zahrnutí dodatečných motivátorů	<ul style="list-style-type: none"> Vysoká časová flexibilita v možnostech zapojení Rychlý a nezatěžující začleňovací proces Vytvoření dostatku možností zapojení pro nezletilé Zviditelňování pozitivního dopadu iniciativy Zapojení influencerů propagujících činnost v iniciativě 	<ul style="list-style-type: none"> Uznávání environmentální činnosti žáků v rámci seminářů, školních projektů či u maturity Oceňování žáků zapojujících se do ochrany klimatu 	<ul style="list-style-type: none"> Propojování místních občanů se zájmem o ochranu klimatu Finanční podpora vznikajících aktivit

Neziskové organizace

Na první úrovni by organizace měly usilovat o **vytvoření vhodných příležitostí** k zapojení do ochrany klimatu pro mladé lidi, včetně nezletilých. Je klíčové, aby příležitosti pokrývaly širší spektrum náročnosti a zodpovědnosti. Podobný důraz je třeba také klást na **rozvoj kompetencí mladých lidí k zakládání vlastních iniciativ**. To zahrnuje např. trénink mladých lidí v projektovém řízení, vedení týmu, ale i zvolení si vhodné oblasti, na kterou se zaměřit.

Ve druhé úrovni by se neziskové organizace měly soustředit na efektivní předávání informací o vytvořených příležitostech. Měly by **zpřehlednit nabídku příležitostí a usnadnit orientaci v nich** (např. umožnit návštěvníkům filtrovat příležitosti podle typu zapojení, místa a časové náročnosti). Iniciativy by dále měly **transparentně komunikovat** o náplni činností a požadavcích na zapojené členy. Klíčová je **volba vhodných komunikačních kanálů**. Jedním z nejlepších kanálů pro přilákání nových členů jsou stávající členové z řad mladých lidí. Dokážou totiž iniciativu představit perspektivou, která je jejich vrstevníkům blízká. Internetové stránky a

sociální sítě zajišťují vysokou dostupnost informací, nicméně osobní kontakt má mnohem vyšší šanci mladé lidi do iniciativy přilákat.

Ve třetí úrovni se může organizace soustředit na začleňování motivátorů, které dělají zapojení pro mladé lidi atraktivnější. Mezi tyto motivátory patří **zvyšování flexibility zapojení** (např. umožnění dobrovolníkům pracovat na některých úkolech online a v čase, který jim nejvíce vyhovuje) a **zefektivnění začleňovacích procesů** (např. zavedení buddy systému, projektů “na zkoušku” bez nutnosti stát se členem organizace a sbírání zpětné vazby během náborového procesu). Dalšími motivátory jsou **usnadnění zapojení pro nezletilé** (např. rozšířením nabídky činností, které nevyžadují externí souhlasy a minimální věkovou hranici), **zviditelňování pozitivního dopadu iniciativy a spolupráce s influencery**, kteří poukazují na možnosti zapojení do ochrany klimatu a pomáhají odbourávat negativní nálepku aktivismu.

Školy

Na první úrovni by se školy měly soustředit na vytvoření či **získání vzdělávacích materiálů o ochraně klimatu**, ze kterých mohou čerpat při výuce učitelé, ale i samotní žáci a studenti. V českém prostředí existuje několik zdrojů materiálů, které školy mohou využít.¹⁰⁻¹² Další prioritou je **vyškolení učitelů** v environmentálních tématech a možnostech zapojení do ochrany klimatu. Vzdělávací kurzy pro učitele jsou v českém prostředí taktéž běžně dostupné.^{13,14}

Ve druhé úrovni by měly školy učivo o změně klimatu a možnostech jejího řešení z pohledu mladých lidí formálně **začlenit do výuky**. Klimatická změna protíná několik témat a oborů (např. ekologie, globální bezpečnost, sociální nerovnosti) a to by mělo být reflektováno výukou o dopadech klimatické změny v různých předmětech. Školám se nabízí i možnost spolupráce s environmentálními organizacemi, které mohou mít vlastní vzdělávací programy pro žáky. Školy by dále měly klást důraz na **srozumitelnost výuky**. Efektivním stylem

výuky je propojení klimatických témat s každodenním životem žáků. Příkladem je výuková aktivita *Příběh trička*.¹⁵ Nezbytnou součástí výuky o změně klimatu je diskuze o činnostech, které je možné pro ochranu klimatu účinně dělat – jak na individuální úrovni, tak systémově.

Školy na třetí úrovni by se měly zaměřit na zahrnutí dodatečných motivátorů, které ochranu klimatu dělají pro žáky atraktivnější. Mezi takové motivátory patří **uznávání environmentálního zapojení žáků**, např. v rámci seminářů, volitelných předmětů či odborné středoškolské činnosti. V rámci těchto aktivit může škola zprostředkovat žákům účast na studentských projektech ve spolupráci s environmentálními organizacemi nebo samosprávami. Dalším motivátorem je **oceňování žáků zapojujících se do ochrany klimatu**. To může mít podobu certifikátů, diplomů a pohárů, tak jako je tomu např. u sportovních úspěchů a vědomostních olympiád.

Města a obce

Na první úrovni mohou samosprávy **vytvářet lokální příležitosti pro ochranu životního prostředí a klimatu**. Příspěvkové organizace obcí a měst mohou aktivizovat mladé občany k zapojení do ochrany klimatu. Místní knihovny např. mohou pořádát tematické vzdělávací akce, jako je promítání dokumentů z cyklu *Jeden svět*,¹⁶ střediska volného času mohou např. nabízet aktivity zaměřené na udržitelnost a ochranu klimatu (např. činnosti v přírodě, swapy oblečení). V neposlední řadě mohou města a obce vytvářet příležitosti pro sebe-organizaci mladých lidí na lokální úrovni. Mohou např. poskytovat své pozemky a budovy pro vznik komunitních zahrad a svépomocných dílen, které mohou provozovat nezávislé iniciativy (jako jsou např. cyklo dílny typu *Bike Kitchen*).¹⁷

V rámci druhé úrovně by měla města a obce využít potenciál svých komunikačních kanálů pro **aktivní informování o možnostech zapojení do ochrany klimatu**. Samosprávy mohou účinně spolupracovat s dalšími lokálními aktéry (např. environmentální neziskové organizace, školy, Skaut) a aktivně jim nabízet prostor pro informování na svém webu a tiskovinách (např. radničních

zpravodajích). Větší města mohou environmentálním iniciativám poskytnout i další kanály pro propagaci, jako jsou reklamní plochy, galerie, muzea a pouliční umění.¹⁸

Na třetí úrovni by měly místní samosprávy a jejich příspěvkové organizace cíleně **propojovat místní občany se zájmem o klima** a skrze společenské akce (např. vzdělávací přednášky a „jarmarky“ environmentálních iniciativ) posilovat motivaci místních mladých lidí k zapojení do ochrany životního prostředí a klimatu. Skrze **finanční podporu vznikajících aktivit** mladých mohou města a obce účinně podporovat iniciativy mladých lidí pro ochranu klimatu. Mohou např. finančně podporovat školní environmentální projekty, vyhlašovat soutěže pro mladé lidi aktivní v ochraně klimatu a oceňovat a zviditelňovat vítěze. Skrze soutěže a ocenění mohou samosprávy posilovat prestiž a budovat podporu environmentálních aktivit mezi místními občany.

05 Použitá literatura

1. IPCC, 2022: Climate Change 2022: Impacts, Adaptation and Vulnerability. Contribution of Working Group II to the Sixth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change [H.-O. Pörtner, D.C. Roberts, M. Tignor, E.S. Poloczanska, K. Mintenbeck, A. Alegría, M. Craig, S. Langsdorf, S. Löschke, V. Möller, A. Okem, B. Rama (eds.)]. Cambridge University Press. Cambridge University Press, Cambridge, UK and New York, NY, USA.
2. Amel E, Manning C, Scott B, Koger S. Beyond the roots of human inaction: Fostering collective effort toward Ecosystem Conservation. *Science*. 2017;356(6335):275–9.
3. O'Brien K. Political agency: The key to tackling climate change. *Science*. 2015; 350(6265): 1170-1171.
4. Krajhanzl J, Chabada T, Svobodová R, Kácha O, Vintř J, Becková A, et al. České klima 2021: Mapa českého veřejného mínění v oblasti změny klimatu. Katedra environmentálních studií FSS MU ve spolupráci s Green Dock; 2021.
5. De Moor J, Uba K, Wahlström M, Wennerhag M, De Vydt M. Protest for a future II: Composition, mobilization and motives of the participants in Fridays For Future climate protests on 20-27 September, 2019, in 19 cities around the world. 2020.
6. McDougle LM, Greenspan I, & Handy F. Generation green: understanding the motivations and mechanisms influencing young adults' environmental volunteering. *International Journal of Nonprofit and Voluntary Sector Marketing*. 2011;16(4):325-341.
7. Russell J. Making volunteering easier': the story of environmental volunteering in South West England. Institute for Volunteering Research; 2009.
8. Farkač B., Soukupová L, Benešová D, Kácha O. Jak podporovat dobrovolné zapojování do environmentálních organizací? Výsledky výzkumného šetření. Praha, Green Dock; 2022.
9. Císař O. Rhapsody in green: environmental movements in East Central Europe. In: Grasso M, Guigni M, editors. *The Routledge Handbook of Environmental Movements*. Routledge, 2022, p. 32-44.
10. <https://ucimoklimatu.cz/>
11. <https://kurz-klimazmena.clovekvtsni.cz/>
12. <https://www.enviwiki.cz/>
13. <https://www.clovekvtsni.cz/co-delame/vzdelavaci-program-varianty/kurzy-pro-ucitele>
14. <https://climatecommunication.yale.edu/for-educators/>
15. https://aa.ecn.cz/img_upload/1e75dedc1ec71e76dbe4e51c4c6f3809/Pribeh%20meho%20tricka_annotace.pdf
16. <https://www.promitejity.cz/>
17. <https://bikekitchenpraha.cz/>
18. <https://tvareklimatickezmeny.cz/>

Přílohy

Přílohy P1 (metoda) a P2 (osnova ohniskových skupin) jsou k dispozici volně ke stažení na následujícím odkazu:

https://greendock.cz/wp-content/uploads/2022/10/zapojovani_mladych_priloha.pdf

